

Ministru prezidentam
A.K.Kariņam

**Partneru priekšlikumi izskatīšanai
Stratēģiskās vadības grupā (SVG)**

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (turpmāk - LBAS), Latvijas Zinātņu akadēmija (turpmāk – LZA), Latvijas Pašvaldību savienība (turpmāk – LPS), Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (turpmāk – LTRK) un Latvijas Darba devēju konfederācija (turpmāk – LDDK) (visi kopā turpmāk – Partneri) ir sagatavojuši priekšlikumus ar to kā iespējams efektīvāk risināt ar COVID-19 (turpmāk – C19) pandēmiju saistīto krīzi. Daļu no šiem priekšlikumiem jau minējām mūsu tikšanās reizē š.g. 14.janvārī. Lūdzam šos priekšlikumus iekļaut tuvākajā SVG darba kārtībā un apspriest.

I. Priekšlikumu konteksts

- [1] **Maratons ne sprints.** Šobrīd iedzīvotāju brīvprātīga masveida vakcinēšana vēl nav iespējama, jo nav pieejams nepieciešamais vakcīnu devu apjoms. Arī plānotie vakcīnu piegāžu termiņi un apjomi, kā arī lielas daļas sabiedrības šā brīža negatīvā attieksme pret vakcinēšanu nozīmē, ka vēl būs nepieciešams visnotaļ ilgs laiks, lai ar vakcinēšanu būtiski ietekmētu infekcijas izplatību. Tas viss nozīmē, ka šī cīņa ir nevis sprints, bet maratons, kurā cerams esam tikuši pāri pusceļam, bet vēl tāls ceļš līdz finišam.
- [2] **Ierobežojumu efektivitāte C19 izplatības mazināšanā.** Ārkārtējā situācija un līdzšinējie ierobežojumi Latvijā nav spējuši strauji samazināt inficēto un saslimušo cilvēku skaitu. Līdzšinējā pasaules pieredze rāda, ka ar visu iedzīvotāju, kuru vidū pārsvarā ir veseli cilvēki, ekonomiskās, sociālās un kultūras kā arī citu ikdienas aktivitāšu ierobežošanu izdodas panākt īslaicīgu situācijas uzlabošanu, kam pēc ierobežojumu atcelšanas seko nākošais epidēmijas apjoma pieaugums.
- [3] **Ierobežojumu sekas.** Dažādu aktivitāšu ierobežošana nešaubīgi iedragā gan Latvijas ekonomiku un finanšu resursu pieejamību ar visu no tā izrietošo. Tautsaimniecībai pastāv nopietns risks, ka ražošanas uzņēmumiem attīstības finanšu portfelis tiek iztukšots operatīvo izdevumu finansēšanai un rezervju veidošanai. Tāpat šī situācija rada arī pietiekami nozīmīgas cita veida negatīvās sekas. Pandēmija jau ilgst vairāk kā gadu un sabiedrība ir nogurusi no šīs situācijas un ierobežojumiem. Savukārt, dažādie kompensējošie finanšu atbalsta rīki būtiski palielina Latvijas valsts parādu, tādējādi šodienas situācija lielā mērā risinās uz nākotnes izaugsmes un labklājības rēķina.
- [4] **Vīrusa mutācijas.** Latvijas sabiedrība ir jauna izaicinājuma priekšā, jo šobrīd pasaulē cirkulē C19 agresīvākas mutācijas, no kurām vismaz četras (Lielbritānijas, Dienvidāfrikas, Brazīlijas un Kalifornijas mutanti) sāk dominēt pār sākotnējo C19 izraisītāja versiju (Uhaņas vīrusu). Ņemot vērā to, ka Lielbritānijas vīruss, kas ir ievērojami lipīgāks par Uhaņas vīrusu, strauji izplatās arī Latvijā, ir pamats nopietnām bažām par to, ka inficēto un saslimušo skaits Latvijā varētu strauji pieaugt. Tas, savukārt, var novest pie veselības aizsardzības sistēmas katastrofālas pārslodzes. Tāpēc ir saprotamas epidemiologu bažas par to, ka pašreizējo pasākumu komplekss, kas ir vērst uz to, lai samazinātu infekcijas izplatīšanos kontaktu ceļā, varētu izrādīties neefektīvs.
- [5] **Tīkla reformas.** Vērtējot pirmskrīzes laikā plānoto reformu lietderību slimnīcu, skolu, sociālo aprūpes u.c. institūciju tīklos, jāievēro higiēnas prasības šajās iestādēs, nākamo pandēmijas rīku mazināšanai.

II. Priekšlikumi /9 punktu plāns/

- [6] **Pirmkārt, jāmaina C19 apkarošanas paradigmu – izolēt inficētos, ne veselos.** Tā vietā, lai veselos iedzīvotājus izolētu no inficētajiem, nepieciešams pilnvērtīgāk izolēt riska grupu (inficētos un viņu kontaktpersonas) no veselajiem. Latvijas gadījumā tas nozīmētu apmēram 10 000 cilvēkiem nodrošināt izolēšanu no veselajiem, ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu un valsts ekonomiskās aktivitātes atjaunošanos. Šajā nolūkā nepieciešamais:
- [6.1] **Karantīnas hoteli.** Jāpanāk, ka identificētās ar C19 inficētās personas, kurām nav nepieciešama hospitalizācija, pamatā atrodas sertificētos karantīnas hotelos (kuros uzturēšanās izdevumus, ieskaitot ēdināšanu, sedz valsts). Cilvēki var atrasties arī citās pašizolācijas vietās, bet šajos gadījumos jāpastiprina kontrole un jāpaaugstina sodi pārkāpuma gadījumā.
- [6.2] **Ātrums kontaktpersonu apzināšanā un apstiprināšanā.** Maksimāli ātra kontaktpersonu identificēšana un apziņošana ir kritiski svarīga C19 ierobežošanā, tāpēc šajā jomā jāpastiprina kapacitāte;
- [6.3] **Atbalsta serviss.** Tā kā riska grupai jāizolējas, var izveidoties cilvēku grupa, kuriem nepieciešama palīdzības no malas, lai nodrošinātu dzīvei nepieciešamo – pārtiku, higiēnas un saimniecības lietas, zāles u.tml. Šajā nolūkā jāveic darbs, lai noskaidrotu šādas situācijas un jāizveido atbalsta struktūra un sistēma. Iespējams šeit daudz var līdzēt brīvprātīgo darbs un NVO iesaiste;
- [6.4] **Slimības lapas C19 gadījumā jāapmaksā 100% apmērā.** Šobrīd cilvēki saņem slimības pabalstu 80% apmērā no darba samaksas. 20% ieņēmumu samazinājums var demotivēt testēties vai norādīt kontaktpersonas, jo īpaši, ja šie cilvēki ir asimptomātiski vīrusa nēsātāji.
- [7] **Otrkārt, jāizmanto pielāgošanās stratēģija.** Tas nozīmē mainīt pieeju no «katram gadījumam labāk ierobežot», uz «ko un kā varam droši vai drošāk». Lai šādu pieeju īstenotu nepieciešama “ķirurģiskāka” ierobežojumu taktika, lai atrastu efektīvākos ierobežojumus. Tas nozīmē:
- [7.1] **Izvērtējot.** Izstrādājot katru ierobežojumu veic kompleksu izvērtējumu (Ietekme uz: 1) C19 izplatību, 2) ekonomiku, 3) sabiedrības uzvedību un veselību, 4) spēju ieviest un izkontrolēt). Novērtējumam cik iespējams jāizmanto citu valstu pieredze, zinātnē konstatētais un Latvijas dati;
- [7.2] **Pa porcijām.** Ierobežojumu politiku vienlaikus mainīt nepilnā spektrā. Tas nepieciešams, lai spētu novērtēt, kas strādā. Prioritāro secību izvēlas, ņemot vērā minēto kompleksu izvērtējumu.
- [7.3] **Pa soļiem.**
- [7.3.1] Nozare kopā ar nozares ministriju izstrādā un ar Veselības ministriju saskaņo drošības protokolu;
- [7.3.2] Pilotprojekts (ierobežotā apjomā) 2-3 nedēļu garumā, lai pārbaudītu šīs metodes darbībā;
- [7.3.3] Metodes attiecina uz plašāku spektru.
- [8] **Treškārt, jākāpina testēšanas apjoms un jātestē proaktīvi.** Partneru ieskatā testēšanai būtu jānotiek 24 stundu režīmā, kopumā nodrošinot ne mazāk kā 25 000 testu veikšanu vienas diennakts laikā, lai nodrošinātu to, ka tiek maksimāli identificēti kā ar C19 sasirgušie, tā arī asimptomātiskie vīrusa nēsātāji. Īpaši regulāri testējamās tās iedzīvotāju grupas, kuriem raksturīga intensīva kontaktēšanās ar citiem cilvēkiem (medicīnas, izglītības iestāžu, bērnudārzu, kā arī aprūpes centru personāls, tirdzniecības un aptieku darbinieki, transporta uzņēmumu darbinieki u.tml.). Plaši izmantojami ātrie testi, kā arī specializētie testi bērniem, kā arī darba kolektīvu testēšana. Pastāvīgi jāmonitorē C19 Lielbritānijas paveida izplatība Latvijā.
- [9] **Ceturtkārt, jāmazina inficēšanās riski sabiedriskajā transportā.** Veicami papildu pasākumi, lai mazinātu inficēšanās risku sabiedriskā:

- [9.1] **Atlaižu politika.** Iekšpilsētu pārvadājumos nepieciešams pārskatīt atlaižu politiku, vai nu uz laiku atceļot atlaides noteiktu kategoriju braucējiem (piemēram bērniem, kamēr skolas nestrādā klātienē), vai tās atļaujot tikai laikos, kad ir mazāk blīvs pasažieru skaits;
- [9.2] **Reisu skaits.** Iekšpilsētu pārvadājumos nodrošināt lielāku reisu skaitu populārākajos maršrutos;
- [9.3] **Piepildījums.** Samazināt atļauto piepildījumu līdz 25%. Izstrādāt pasākumus, kā nodrošināt šo prasību ievērošanu.
- [9.4] **Gaisa kvalitāte.** Nepieciešams izstrādāt pasākumus gaisa kvalitātes uzlabošanai (piem., veicot sabiedriskā transporta ventilācijas sistēmu regulāru tīrīšanu un salona dezinfekciju, izvietojot sabiedriskajā transportā attīrošos ultravioletā starojuma jonizējošos filtrus, ieviešot obligātu prasību pieturvietās noteiktu laiku vēdināt transporta līdzekli vai tml.).
- [10] **Piektkārt, pastiprināti jākontrolē gaisa kvalitāti telpās.** Gaisa telpas higiēna un drošība ir jāuzlabo visās sabiedriskās iestādēs un mācību iestādēs. Īpaša uzmanība ir jāpievērš veselības aprūpes iestādēm un sociālajiem aprūpes centriem, jo zināms, ka tās ir vienas no specifiskām infekcijas izplatīšanās vidēm, kuru var skaidrot ne tikai ar tiešo kontaktu, bet arī ar vīrusa cirkulāciju gaisa aerosolā. Šajās iestādēs elpojamā gaisa bioloģiskās drošības monitorings un oglekļa dioksīda koncentrācijas monitorings ir obligāts. Jānodrošina pietiekama ventilācija, regulāra ventilācijas sistēmu tīrīšana un jonizējošo gaisa filtru izmantošana. Gaisa kvalitātes kontrole jāveicina arī privātajā sektorā.
- [11] **Sestkārt, mazināt C19 ieviešanu.** Uz valsts robežām jāpastiprina robežu šķērsojošo personu kontrole, nepieļaujot iebraukšanu bez “svaigas” (72h) C19 rezultātu uzrādīšanas. Latvijas valstspiederīgajiem jāaizliedz nebūtiskā ceļošana ārpus Latvijas.
- [12] **Septītkārt, jāsakārto masku un respiratoru izmantošana.** Jānosaka individuālās aizsardzības līdzekļu (masku un respiratoru) standarti noteiktajām vajadzībām (lietošana sabiedriskajā transportā, tirdzniecības vietās, skolās, skaistumkopšanā u.tml.), jānodrošina, ka tirgotājs apliecina to atbilstību noteiktajam izmantošanas veidam, savukārt, PTAC izlases kārtībā kontrolē šo prasību izpildi.
- [13] **Astotkārt, vakcinācija kā augstākā prioritāte.** Jādara viss iespējamais, lai brīvprātīgā vakcinācija Latvijā notiktu maksimāli ātri un aptveroši, nodrošinot vakcīnu dažādību. Pēc Partneru ieskata, pietiekami augsta prioritāte vakcinācijai jāparedz arī tautsaimniecības interesēm un savlaicīgi jānodrošina vakcinācija no inficēšanās viedokļa riskantajās profesijās un uzņēmumos.
- [14] **Devītkārt, aktīvāk skaidrot sabiedrībai.** Nepieciešams aktīvāk izskaidrot sabiedrībai gan noteiktās kārtības loģiku un pamatojumu, gan notikumu attīstības scenārijus un to priekšnoteikumus, gan individuālās aizsardzības līdzekļu praktisko lietošanu, gan veselības mācības pamatus cilvēku imūnsistēmas uzlabošanai, gan nepieciešamību lejuplādēt aplikāciju “Apturi Covid”, gan vakcinācijas un citus ar C19 saistītos jautājumus.

Cienā –

LBAS
priekšsēdētājs
E.Baldzēns

LZA
prezidents
I.Kalviņš

LPS
priekšsēdis
G.Kaminskis

LTRK
prezidents
A.Rostovskis

LDDK
prezidents
V.Gavrilovs